

Адыгэ лъэпкъыр зэфэзыщэгъэ фестиваль

Тыркуем, Германием, Сирием, Иорданием, нэмийк къэралыжохэм ашылсээрэ адигэхэр фестивалым къеклонлахъях. Адыгейим, Къэбэртэе-Бэлькъарам, Къэрэщее-Щэрджэсүм ыкчи Краснодар краим ялъыклохэр Иофтхьабзэм хэлэжьагъах. Къизэральтыгъэмкэ, нэбгырэ мин 15 фэдиз ашкъеклонлахъ.

Фестивалым Тыркуем и Правительствэ, Къайсэри къалэм яхъаматэхэр, Адыгэ Хасэм илащэ, нэмийкхери хэлэжьагъах.

— Адыгэ фестивалыр Тыркуем я 4-у щытыгъ, — къыуягъ Адыгэ Хасэм хэтэу Чыназ Енэр. — Ау мыш фэдэу цыфыбэ къизблэгъэгъэ Иофтхьабзэм гыгъе апэрэу зэхэтшагъ. Ныбжыкъэхэм адигэ лъэпкъым итариих ашымыгъупшэнэр, тилэпкъэгъо дунаим щыпсэухэрэр зэрэлэгъунхэ, зэрэшэнхэ алъэкъинир ары фестивалым пшъэрыльэу илэр.

Иофтхьабзэр къегъельэгъон зэфэшхъяфхэмкэ байгъэ. Хэкужжым икыгъе орэдьо цэрылохэу

Нэфышъэ Чэрим, Быщтэкъо Азэмэт, Мышъэ Азидэ ягъусэхэу Тыркуем щыпсэурэ ныбжыкъэхэм фестивалым зыкъышагъэлгъуагъ. Къешьюокло купхэм пшынэо, орэдьо ныбжыкъэхэр ягъусэхэу адигэ лъэпкъым ымакъэ чыжъэу агъэлгъуагъ, къээрэругъоингъэхэр агъечэфыгъех. Фестивалыр зэрэлкъуагъэр нахь игъэктогъуэу тигъэзет къышыхэтэутишт.

**ГЪОНЭЖЬЫКЬ
Сэтэнай.**

Дунаим тет адыгэ лъэпкъыр зэзыхыгъэ фестивалыр Тыркуем дэт къалэу Къайсэри бэдзэогъум и 22 — 23-м щыкъуагъ.

Цыфышыгъ, Иофшыкъошхуагъ

Тыгъуасэ ильэс 84-м итэу идунаи ыхъожыгъ республикэм щызэлъашгэштэгъэ журналист Иэнэласу Лэххусэжэхъ Хаджэрэлтбий. Журналистиэм гъогу къыхъа ашкъыщикъуагъ, ильэс 55-рэ фэдизрэ щылэжьагъ, ашкъыщэу Лэшгэштэгъуныкъом ашкъыщикъуагъ «Адыгэ макъэм» Иофшилаагъ.

Хаджэрэлтбий къаджэ Мамхыгъэ (Шэуджэн район) 1933-рэ ильэсүм къыщыхъуагъ. Гурыт еджаплэр къизэхъум, Адыгэ къэралыжо къэлэгъэдже институтын щеджагъ. 1958-рэ ильэсүм ишылэ мазэ хэку гъэзэтэу «Социалистическэ Адыгейим» Иофшиланыр щыригъэжьагъ. 1966 — 1970-рэ ильэсчэм Шэуджэн район гъэзэтэйм иредакторыгъ, ашкъуаж хэку радиокомитетын Иофшилаагъ. Гурыт пэпчэ дэгъо хэлъыр ыгъэбэгъон, хэшъыкъышо фырилэу цыфым иобраз къытын ыльзкъытыгъ. Ахэр зэфэшхъафыгъэх: лэжэкъуагъэх, хэбээ Инатэ агъецакъэштэгъ, шынэгъэлэжьагъ, заом иветара-ныгъэх ыкчи нэмийкъыгъэх.

Журналистиэм игъусэу литературнэ Иофшиланыри ёызэцакъэштэгъ. Хаджэрэлтбий къэлэцыкъумэ апаа тхылтилтү къыдигъэштэгъ. Ашкъынэхэйм япэшагъ, пшъэдэкъижь зыхъыре секретарь Инатэ щигъэцэлгъагъ. Аужирэ уахътэм редакцием мэкъу-мэшүмкэ иотделхэм япэшагъ, пшъэдэкъижь зыхъыре секретарь Инатэ щигъэцэлгъагъ. Аужирэ уахътэм редакцием мэкъу-мэшүмкэ иотдел япэшагъ.

Орденэу «Знак Почета» ёыфиорэр, медальхэр, АР-м и Къэралыжо Совет — Хасэм и Щытху тхыль къифа-гъэшьошагъэх. «Адыгэ Республиком изаслужен-на журналист» ёыфиорэр щытхууцэлэр къифа-уусыгъ. Шэуджэн районным ицыиф гъэшьошагъ.

Хаджэрэлтбий Иофшилаагъ. Жанрэу ёыфэмийлээ ёылагъэл. Очкеры, зарисовки, репортажи, отчеты, зэдээхъяни — ёыфбэгъээрэ рэстэури дэгъу дэдэу ыгъэцакъэштэгъ. Иофшилаагъэмкэ щысэтихэлгъагъ.

Тиофшилаагъу шэн дэгъу илэгъ, цыф рэхъатыгъ, ымакъэ Итыгъэу зыгорэм дэгүүштэгъэу, зышицкъагъэм алъыгъэситэгъ.

Аш фэдэу тиофшилаагъу

Нэхэе Рэмээнэр ежыр-рэ ильэсэбэ дэдэ ху-

гъэу зэныбджэгъу къоды-

ягъэхэп, зэшым фэдэу зэ-

къышыгъырэп. Шъабэу, фыщытыгъэх. Ныбджэшхъэшкэфенгъэх эхэлъеу иофшилаагъем адэгүшүштэгъ, сэмэркъеушо хэлъигъ. Хаджэрэлтбий цыфыбэхэм яхылгъа тхагъэ. Игерой пэпчэ дэгъо хэлъыр ыгъэбэгъон, хэшъыкъышо фырилэу цыфым иобраз къытын ыльзкъытыгъ. Ахэр зэфэшхъафыгъэх: лэжэкъуагъэх, хэбээ Инатэ агъецакъэштэгъ, шынэгъэлэжьагъ, заом иветара-ныгъэх ыкчи нэмийкъыгъэх.

Журналистиэм игъусэу литературнэ Иофшиланыри ёызэцакъэштэгъ. Хаджэрэлтбий къэлэцыкъумэ апаа тхылтилтү къыдигъэштэгъ. Ашкъынэхэйм яхылгъа тхагъэ. Игерой пэпчэ дэгъо хэлъыр ыгъэбэгъон, хэшъыкъышо фырилэу цыфым иобраз къытын ыльзкъытыгъ. Ахэр зэфэшхъафыгъэх: лэжэкъуагъэх, хэбээ Инатэ агъецакъэштэгъ, шынэгъэлэжьагъ, заом иветара-ныгъэх ыкчи нэмийкъыгъэх.

Журналистиэм игъусэу литературнэ Иофшиланыри ёызэцакъэштэгъ. Хаджэрэлтбий къэлэцыкъумэ апаа тхылтилтү къыдигъэштэгъ. Ашкъынэхэйм яхылгъа тхагъэ. Игерой пэпчэ дэгъо хэлъыр ыгъэбэгъон, хэшъыкъышо фырилэу цыфым иобраз къытын ыльзкъытыгъ. Ахэр зэфэшхъафыгъэх: лэжэкъуагъэх, хэбээ Инатэ агъецакъэштэгъ, шынэгъэлэжьагъ, заом иветара-ныгъэх ыкчи нэмийкъыгъэх.

Хаджэрэлтбий ныбджэту дэгъу, Республиком икъуаджэ пэпчэ икъебар ёылагъэштэгъ. Шынэгъэлэжъоу ёыфхэр дэсигъэх. Ахэр яхъяри, якъини адигощын ёылагъэм алъыгъэситэгъ.

Тиофшилаагъу шэн дэгъу илэгъ, цыф рэхъатыгъ, ымакъэ Итыгъэу зыгорэм дэгүүштэгъэу, зышицкъагъэм алъыгъэситэгъ.

Аш фэдэу тиофшилаагъу

Нэхэе Рэмээнэр ежыр-рэ ильэсэбэ дэдэ ху-

гъэу зэныбджэгъу къоды-

ягъэхэп, зэшым фэдэу зэ-

иофшилаагъ.

Иунальо, игупсэхэм тафэтхуусыхэ, къенагъэхэм Тхъэм посуныгъэ къарет.

«Адыгэ макъэм» иофшилаагъ.

Адыгэ Республиком лъэпкъюфшилаагъэмкэ, Иакъыб къэралхэм ашыпсэурэ тильэпкъэгъу, адигэлээ зэпхынгъэхэмкэ ыкчи къэбар жуулжээ иамалхэмкэ и Комитет иофшилаагъэм лъэшшэу гуухэл ашыхъуагъ ильэс 50-м ехъурэ Республике гъэзэтэу «Адыгэ макъэм» щылэжьэгъэ Лэххусэжэхъ Хаджэрэлтбий Татыу ыкъом идунаи зэрихъожыгъээр ыкчи ашкъынэхэйм илахъылхэмээр афэтхуусыхэх.

Къунчыкъохъаблэхэу Мыекъуа ёыфшилаагъэм гуухэл ашыхъуагъ иамалхэмкэ афэтхуусыхэхэ зэлъашээрэ предпринимателэу Мыхъамодэрэ къунчыкъохъаблэхэм яобществэу «Гуухъэм» игъэцэкъэлэгч гупчэ хэтэу Адамрэян я идунаи зэрихъожыгъэхэ фэш.

Дунаир зыхъожыгъэ Сачнэт Алахъым зишүүштэгъэхэр зыфигъэбэгъоштхэм ашыщ хуунэу, игупсэу къенагъэхэм щылэкъэ дахэ къаритынэу тафэлъало.

Къунчыкъохъаблэхэм яобществэу «Гуухъэм» игъэцэкъэлэгч гупч.

Аш фэдиз къэсымыпчэу «Къуекъо Асфар» сугаагъами, республикэм щыпсэурэм инархыбэм къышшэштгъагъэу къисшошы. Мыншыяжъэу лъэпкъ юфым пыль, ашкэ гуссегүү щыкъэрэл. Ар ицыкъугъом къышыригъэжъэгъагъ, иныбжыкъэгъуми чаныгъэ, студент эзхуми ренэу хъугъэштгъэхэм агузэу итыгъ.

Апэ сэ икъэбар зызэхэхъгъэр хы Шуцэ лушъор адмиралэу Лазаревым зиштагъэр Шъачэ щыэ зыхуугъэ мафу альятэныш, ильэс къэс ар официальнуу хагъэунефыкынэу Полозковыр зипэцэ Краснодар край администрацием зирхехъэм. Асфар зипэцэ купыр зыпэуцужыр ары. А лъэхъаным археологу Лэупэкъ Нурбый, спортсмен цэрийоу Хэлзэ Арамбый зэкэми агэу гуссэ къифхэхъуягъэх. Еланэ ахэм къахехъагъ Олимпийскэ джэгунхэм япризерэу Емых Арамбый, юристэу Мирзэкъулэ Борис.

Хэлзэ Арамбыйрэ ежырэ партием политикуу зэрихъэрэм емызэгхэу партбилетхэр агъэтэлтыжых, къэралыгъом ишащэу Михайл Горбачевым зифагъэзэнэм къэшакло фэххуух... Хасэм изэхэшэн фэгээзэгээ комитэтом ишащэу чанэу юф ешлэ. Аш фэдэу бэгум къэкъижьырэр. Згъешалгъо Асфар зы шэн хэль — сидре общественнэ юфшэн фежъагъами, ыпэкэ лыкъотэнным ренэу фэххазыр, гүгъэр сид хуульюми чинэрэл. Гүшүйлэм пае, партием икрайком иятлонэрэ секретарэу Киберевым лукъэштми, хы Шуцэ лушъом щыпсэурэ шапсыгъэхэм яфитынгъэхэр къуухуумэхээз, краим игубернаторэу Кондратьевым фэтхэштими... юшлээрэ къызэрдхэхъуутымкэ шошхууныгъэшхо ренэу ил.

Ицыкъугъом къышегъэжъэу спортым зэрэпилтүм шэнэр ыпсыхъагъ. Адигэ къэлэ-

ШИЭНЫГЪЭЛЭЖЬЭУ, фольклористэу, общественнэ юфышшэу, журналистэу Къуекъо Асфар непэ ильэс 65-рэ мэхъу.

ШЫПКЭМ ЛЫХҮРЭ ЦЫФ

егъэдже институтын филологиэмкэ ифакультет щеджэ зэхъум тренер цэрийоу Кобл Якъубэ ипэшагъ. Мы факультетынкэ Асфар спортынкэ апэрэ мастерэу щытыгъ.

Хэбзэ юфэу ышлэрэм, наукам, анахьэу фольклорым, илахьэу хилхээрэм, общественнэ юфшэу зэрэштийм адаклоу адигэ литературури тхыль пчагъэкэ къытэбайгъ. Ахэм ашынши «Синьбджэгу ыниту», «Адигэ гъогухэр», «Чыгэе пкаш», «Танцы на рассвете», «Золотая роса» зыфилохэрэр ыкки нэмийкхэр.

Иныбжыкъэгъум къышегъэжъэу лэкъыбым щыпсэурэ адигэхэм апэблагъеу, афэшагъэу мэхъу, ахэм яофигохэм агъэгумэ-кэ апиль. Тильэпкъэгъум ящи-лэкъе-псэукэ щыгъозэ къо-

дие, юфыгъохэр зэпхыгъэхэр, хэкыпшэ щылэхэр ешлэх. Икъыбым щыэ адигэхэм апэу аххыагъэхэм ар ашын. Итхыльхэмкэ лъэпкъ итэхуягъэр нах зэпэблагъэ ешы. Ахэм къадхэхъэгэе романхэм, повестхэм, рассказхэм, гүкъэкъыжхэм Икъыбым щыэ адигэхэм афэгъэхыгъэу бэ ахэтыр.

Къуекъор публицистикэм, эссеям яхьын фэлэ. Журналистикэм фэгъэхыгъэу Асфар игуалеу къеуатэ:

— Журналистиэм ыльэнэ-къокэ къэлпон хуумэ, сэ ренэу шыпкъэр, сшохгэшгэнонэу къыспэблагъэр стхынимы сиылыгъ, — elo аш. — 1977-рэ ильэсэйм Кобл Якъубэ лъэпкъ гээзетым сиуухэмэ сишигъоу сиызызешэм, опыт гъэнэфайзэ сиуу щытыгъ. Зэлтэшлэрэ спортсменхэм яхьылэгээ очерхэр сиагъэх. Гээзетым тэлкүрэ юф щысшлагъэу комсомолым и Адигэ хэку комитет иотдел пащэ сиифашы. Комсомолым бэмэ сафильтса, спортым фэдэу аши щынныгъэм сиыхища.

Ятлонэрэу гъэзетым къызысэгэжын, журналист шхьа-фитхэм афэдэу юф силеным

сиылыгъ. А лъэхъаным хабэр помидор къэзыгъэхэрэ цыфхэм ябэнштыгъ. Гээзетым иредакторэу Мэрэтыкъо Рэмэзан пшъэрэль къысфишыгъ милиционер, прокуратурэм иофишэ, сурэттехыр си-гүсэхэу Пэнэжыкъуае си-къонши, зэрэчилэу къеллывээ, фэбапшэу помидорыр къызышыкъыгъэр тракторкэ яз-гээхэнэу. Ар зэрэсмышэштэй редакторым eslayag. Еланэ КПСС-м ихэку комитет иунашо сиыгъэцэгэйзэу алии партийнэ эзүкэм къышыстегущиагъэх, къышысфагъэптигъ. Ау сшагъэм сирикъэгъожыгъэп, сида пломэ сэунэгъо үүжье сиычалгъу щытыгъ, тягэ шэхэу дунаим ехижыи, помидоруу къэдгээ-къирэм къыкъэлэхэмкэ тянэтыригъэдэжагъ. Къэлэхъаахэу, зигъо хуульгээ лэхъыгъэр тракторкэ ульзэгүнум ескуштуулэл.

Еланэ ильэс 10 тештагъэу «Адигэ макъэм» иредактор шхьаалеу къэзгээжэжыгъ. А лъэхъаныр охьтэ дэгүүгъ, лъэпкъ зэхашэм зыкъызыщи-иэтигъэ зэманигъ. Гээзетир нах дэгүу зэрэхуутым тыпилыгъ, тиражыр мини 7-м нэдгээсигъагъ, тильэпкъэгъу-

хэр бэ хуухэу Косово къи-кыжыгъагъэх, ахэм афэгъэхыгъэ гудаиз гъэзетым фэтшыгъагъ.

Ау а уахтэм лъэхъэнэ дэй къыкъэлэлкъуагъ. «Бандитых, криминальных» алии лъэпкъым къыхэхыгъэ къэлэ ныжыкъиэ шынныкъо фэдиз аукыгъагъ, агъэкъодыгъагъ. Аш Адигэ Хасэри «Адигэ макъэри» пэуцужыгъагъэх. Еланэ Чэчэнным бырсыр къышыхъуугъ, аш дэзхэр Урысъюм зэрэрища-гъэхэр емыкъо зылъээгъэхэр къытхэхыгъэх...

**— Цыфым сида фэ-
бгъэгъун умылъэкы-
штыр?**

— Экъэри фэзгъэгъущтэп, ау зыпари сшыгъупшештэп — дэгүүри дээри. Къумалым фэгъэгъугъуай. Уихэуконыгъэ уеуцол!эжынири, узэрэмышыпкъагъэр къыбгуроюжынри лыгъэм щыщыхъ. Ар бэмэ ашшэе ифэрэп.

Сипсауныгъэ къызэещыкъуу блэкыгъэ ильэсэйм сэ тэгээгэгээгъогъо дунаим сехжынэу гъогу ситехъагъ, ау къэзгээжэжыгъ. Къызэрэсшошыгъэмкэ, Тхъэм джыри мы чыгум зыгорэ щысшэн слъэкъинзу ылтыгъээн фое. Къызысэгъэзэжым, «баздже къысэышагъы, сиыг хэз-зыгъэкъыгъи зэкэми афэсэгъэгъу, сэ зыдэсмышэжэйзэу зыгу хэзгээжыгъэхэм къысфагъэгъунэу сялъэу» сугаагъ. Ау сильэпкъ иофигохъом си-шэлэфэ сапылышт.

Адигэ хабээм къытегущы-иэнэр Асфар иклас. Аш зэрилтээрэхэмкэ, адигэм идуховнэ щылакэ ары лъапсэу илэр. Адигагъэр къызэтэнэнымкэ бэзм мэхъанэхшо ил. Ахэр зэ-кэ лъэпкъ шулыгъэгъум ылъапсэх. Зэрэдагъэм ригуушохэу ныжыкъиэхэр плунхэ фое. Тыркуум икъыжыгъэ адигэхэу Самсун дэфагъэхэр лъэхэ зэхъум, адигэу къызэрэху-гъэхэмкэ Тхъэм зэрэфэрэз-хэр ралоштыгъэу къысфалотэжыгъагъ. Ар ренэу сиыг къэ-къыжы.

**— Непэ адигэмэ авто-
номие яэ зыхыгъэ маф,
ар о укызыхъугъэ ма-
фэм тэфэ. Аш угупши-
сэу, мэхъанэ горэ ептэу
хуугъя?**

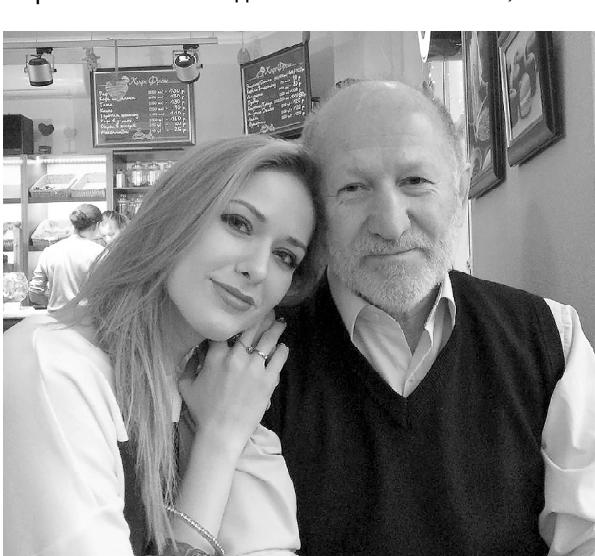
— Ары, автономиет ильэс 30 ыныбжьэу сэ сиыхъу. Синьбджэгъхэр сэмэркъеум хэтхэу къысалоу мэхъу а ма-фэм къэхъуяаэр лъэпкъ юфыгъохъем аплын фоеу. Сэ хабээз блэкыгъэм сиыфэрэз, адигэхэм аш къафишагъэр къагурулон фое. Автономиет ишуагъэкэ лъэпкъ кадрэхэр щылэхэ хуугъэ, ныбжыкъиэхэр еджагъэх, гэсэнэгъе агъотыгъ.

**— Непэ творчествэм
ыкъи наукаам алъэны-
къокэ узыдэлажээрэ
къэлона?**

— Мы ильэсэйм монографиес къыдэзгээжынэу сиылыгъ. Ар нарт эпосын фэгъэхыгъ, докторскэ диссертациер къэзгээшыпкъэжынным сиылыгъыщ. Тхыльэ «Феномен черкесского единоборства» зыфилорэм юф дэсшээ. Романэу студентхэр зигеройхэр сэтхы. Къуаджэ иофигохъом афэгъэхыгъэ пьесэм сидалжье. Гухэльэу сиэр бэ.

**— Тхъэм эзкэри къыб-
дегъхьу.**

СИХЬУ Гоощнагъу.

ШІУШІАГЬЭМРЭ ЩЫТХҮҮМРЭ ЗЭКЬОШЫХ

Зигугъу къэтшы тишоигъор Теуцожь районымкىЭ
Джэджэхъаблэ щыпсэурэ скъошэу Нэхэе Мурат. Тя-
тэжъхэу Мэсхүдэр Къэлэшъаорэ къызтекىыгъэх
хъаджэхэу Ибрахимэрэ Псэунэрэ зэшыгъех. Тятэжь
Пашъэхэр 1800 — 1820-рэ ильэсхэм адэжь Очепшиие
плэгьогогъо зыщыкощыгъэхэм ашыц горэм кىэлэ
зикъэмшэхэу Джэджэхъаблэ псэуплэкىЭ къыхахи,
льапс щадзыгъагь.

Ау арэп мы тхыгъэр къэд-
гъэхъазырыныр къызхэкъыгъэр.
Аш лъапсэу илэр бэмыш! Эу
ыныбжь ильэс 80 зэрэхъугъэр
хэзыгъэунэфыкъыгъэ Нэхэе Му-
ратэ еджэгъешхоу щымытыми,
ахэм афэдэхэм аащыхэм ашо-
клиу Ioфш! Эгъяшхохэр илэхэу,
адыгэгъэ-Цыфыгъэ дахэ хэлльэу,
ищитху аригъялозэ хабзэм зэ-
рэфэлжжагъэр, Цыф къызэр-
клохэм, къоджэдэсхэм ишүаагъэ
аригъякъызэ зэрэпсэуугъэр Цыф-
хэм ядгъяш! Энэыр ары.

Адэ къеクlyа уинкъош ѿкы-
щытхуныр? СшъхъэкІе къез-
ъэкIурэп, къымылэжыгъэмэ.
Арэу щитми, мы тхыгъэр къез-
ъэхъазырын зэхъум нэбгыре
пчагъэхэм къирауалIэрэр зэз-
гъэшIагъэ, зэкIемэ ягопагъ,
ищтху афэмыуҳэу илэшIагъэ-
хэр, ишушIагъэхэр къапчыгъэх
Джеджэхъабли, Нэшьукъуай,
Тэуехъабли, Къунчыкъохъабли,
намыкIхами ашыпсауҳарам

ИщыІэнныгъэ гъогу къинныгъ

Нэхэе Мурат 1937-рэ ильээсүм къэхъугь. А ильээс дэдэм ятэу Чэриимэ дзэм къулыкъу къышыхынэу аши, заори къежы, ар аухыгъээ 1946-рэ ильэсүм ыкіэхэм адэжь чылэм къэклохьыгъаьг. Джащ фэдиз ильэсхэм янэу Асиет (хъаблэм Ѣыраоштыгъэр Нысэнагыу) фэлъекъыщтымкэ ильфыгъэ закъо ыпсэ ыуильхъаьг, ыгъэнэтүпцагъэп.

Чэримэ кызыэклюжым, зэшхъэгъусэхэм джыри льфыгъил! зэдагъотыгъ. Муратэ иалэрэ шыпхъоу Мерэм 1952-рэ ильэсэм къэхүгъ. Ащ къыкэлтыкluягъэх Мариети, Аслыани, Шамсэти. 1955-рэ ильэсэм гурыт еджапlэр кызыеухым, станицэу Пашковскэм дэт пэсольшэш! еджапlэм чахьи, «мастер-строитель» сэнэххатыр зэригъэгъотыгъ. Ащ ыуж ильэсичэ дээм къулыкку щихыгъ, кызыэклюжым, 1959-рэ ильэсэм. Духожжох обло из атчан

сым, джэджехэвэлтэй квагитоу зэтэй еджаплэу щагъэпсырэм тоошлэнээр щыригъэжьагь. Але бригадиэрэ, етланэ мастер-строителэү щытыгь.

Еджаплэм ишын аухи, 1961-рэе ильэсэым кэлэеджаклохэр щеджэнхэу зырагъэжьэжьым, Мыеекуалэ зигъэзагь, СМУ-38-ийн мастер-строителэу шпагат-кэлэпсэш фабрикэр языгъэшьхэрэм ахэтигь. Нэүжым яти ахэкцыгыгъяа, ыш-ышыгхүүхэри зым нахьи адэр нахь цыклю янэ закьом кылтъэхэнагъэхэу, ежь тым ычыплэ кынагъэу, унагъор кыншыгугъяа хъульгэти, кыншызэжьи Пэнэжьыкьюаа дэтыгъе «Межколхозстроим» 1962-рэе ильэсэым тоошлэнээр щыригъэжьагь. Ипэшагъэр Хүйт Юныс, нэүжым — Чэтэо Хязэрэт.

— Түри цыф дэгүүгээр, — игүкъэкыжхэм тащегъэгүа-зэ Муратэ. — Сэц нэмүкі псөольшыл үтүгъэп. А лъэхъа-nym псөольшынымкіэ юфшэ-

нышхохээр районным щыдгъэцаклэштыгъэх. Аскъэлае, Гъобэкъуае, Шевченкэм, Джэджэхьаблэ, нэмькы чылагъохэми нэбгырэ зыбгыупш зыхэхьэрэ псөольшэш бригадибгу аышэхэшагъэу Ioф аашашлэштыгъ. Ашыдгъэспсыгъэхэр дэгъоу къесэшлэжжых, — elo Муратэ. — Ахэр тлохищым шлокых. Нэшувкууае — чэм 200 зычэфэн къакъыр, механизаторхэм яун, Күнчыкъохъаблэ — клубыр, кэлэццыкly ыгыппээр, МТФ-р, Пэнэжкыкъуае — поликлиники, унэгүйтү зычэсүйт унэр, Чабановми, Гъобэкъуай, Шевченкэм, Краснэм, Петровми, Очэпшыяклеми, нэмькхэми чэм ыгыппэхэр, унэхэр, еджажхэр, гаражхор, синтэшигхэх

Нэхэр, гаражхэр аштышыг Ѹэх.
KOPP: Сыдигъуа Джэджэхъаблэ къызыгбъэзэжкыгъэр?
Мы чылпэ коим хэхъэрэ псэ-
уплэхэм адэтыр зэкэ о ябгъэ-
шыгъагъеу ары зэралорэр.
Етлани тшлгъэшлэгъоныр тех-
никууми, институти къэмую-
хыгъеу ахэр ппшьэ зэрифа-
гъэхэр ары.

— Йоғыр шу пльэгъоу, угу
етыгъэу щытмэ, узшъхамы-
сыжъэу йоф зыдэпшіэжымэ, зи-
пфэмымуукочын щыләп. Джары-
тыди щягъэшыгъе псөуалъэ-
хэр непә кызынэсигъэм дахэу
зыкыщытхэр. Ау ахэм ахэтеп
тикъэралыгъо бэдзэр зэфыщи-
тыкъэм зытхэйэм акыутажыгъэ-
хэр, зэрраФхъожыгъэхэр. Джэ-
джэхъаблэ кызызгъэзэжы-
гъэр 1966-рэ ильэсир ары. А
льэхъаныр ары джы тикъуа-
джэхэм адэт псөуалъэхэр за-
дэтшыхъагъэхэр. Ащ ыпекі
ыціе еплонэу псөуплэхэм ялагъе-
щыләп. Колхозым хахъэштыгъэ-
хэ чылэгъуитфымэ псөольз зэ-
фешхъафхэу 50 фэдиз адэт-
шыхъагъ.

Псевдъвѣштъ приадэу сиагъэм нэбгырэ 30 фэдиз хэтыщтыгъ. Ахэм юфэу амышлэ-

жывыгъэ щылэп. Пилорамитлоу, столлярнэ мастерскою тилягъэхэм гъэлсэф ямылэу тофашшэштыгь.

ИшIушIагъэ ашыгъуپшэрэп

1960-рэ ильэсхэм адажь къоджэдэсхэм ящылкээ-псэү-кэ джыри дэгүүгээп. Унэхэр чыиф унагьэх, атэлтыгээр бгээны, къамыл. Цыифхэм зыкъа-лэтэу, мыльку тлэклү къалэклахьэу зыхуугээр помидорыр къа-гъэкэу, үагъэкэу зырагъажьэар ары. А лъэхъаным щегъэжьа-гъэу цыифхэм унэхэр ашы зэхъум, Нэхээ Муратэ зипэцэхэсэльзашхэр лэпылгэту зэра-фахуугэхэм түкэлэунчлаг-

— Бәми, макәми цыфхэм һәпүләгъу тызәрафхуыгъэр зыщысәк! — къезгъельәгъон, — кырекъажыя Муратэ. — 1959-рә ильәсым Джәдҗәхъабләү унәгъо 230-рә зыдесыгъэм апәрә чырбыш унәр дәзыштыхъанәу езыгъәжъәгъэгъе Тыгъужъ Шъалихъе къысәльәуи унәр рысигъәхъухъагъ. Сә 1998-рә ильәсым пенсием сыйкуагъ. Аш ехүл! — чыләм дәсхәм зәкәми яунәхәри, къакъырхәри, чәтәщәри чырбыщым хашынкыыштыгъәх. Хәти къытәолап-гъэу «Ың» етүағъәп, тадемынлагъэмә, дгъеохъугъәхәп.

КІЭЛЭГҮҮРИ ТХҮЭГҮҮАГҮЭП

— Сянэ тхъамыкэм изакъоу
льфыгынтифэу кыльтэхэнагъэ-
хэр фэпүүштэгъэхэп. Сэ заом
ыпеклэ сыйкъэхъугъэу, адэр нэ-
бгыриплым ильэс 15 — 18-
кэ санахъыжъэу щытыгъэти,
зэрслэхэлээ сянэ сыделагъ.
Сэ зыгорэ къысщыкӏэштми,
сышнахъыкӏи сышпхуу цыблы-

хэрийн эзлэхэдэгжээнхэм, гьогу тэрээс тегъэхъягжжээнхэм сүүтэлжьагь. Мерэми, Мариети, Шамсэти техникиумхэр къаухыгжжэхэу, дэгьоу мэпсэух, сашэгушлыкы.

А лъэхъяним сэри путевкэхэр бэрэ къысатыштыгъ, ау ильяс 40-м ехъурэ Ioф зысэшшэм зыгъэлсэфиныу зыими сафэкlyагъяэп, Ioф сшлэштыгъ, сшынахыкъе-сшылхъухем къаҳхъюжьыгъягъех тэ лъфигъищэу къытфэхъульгэхэри. Ахэр зэклэ непэ зэш-зэшылхъум фэлэц зэрэзжэхтхэм сырдгучко

Үнэгъо дахи ышлагъ

Мурат инасып къыч! Эк! кыщэн зэхъум, 1963-рэ ильэсүм шъхъэгъусэ фэхъугъагъэр Пэнэжкынкыуаек! Кощэгъумэ япхью Сар. Аши Шытхъалэ дэт кооперативнэ техникиумыр къуухыгъэу 1961-рэ ильэсүм къышыублагъэу тучантесэү lof eшлэ. Мы аухырэ ильэсхэм яунэе тучан егъэлажье.

Зэшъягэгүсэхэм льфыгыц зедагьотыг, адыгэгтээ дахэ ахэлтэй, Йошшэнэр ягунэсэу агульгэх, рагъяджагъэх. Анахыжэу Айтчэ иунагъо! Э Адыгэ-къалэ щэпсэу, Адамэ ят-янэхэм алъэхэс. Ашыгхью Саидэ филология шэнынгэхэмкэ кандидат, гуманитар ушэтынхэмкэ Адыгэ республикэ институтын щэлажье.

Муратэрэ Сарэрэ янысэхэу
Лейлэрэ Аминэтрэ ящихуу
афэухырэп. Яльфыгъэхэм къа-
къэхүхъэгэе къорэльфхэм, ахэм
къапыфэжыигэе нэбгырибгъу-
мэ ашэгшүүкых.

Муратэ пенсием зэклом, ичыгу яахь къаихыжьи, фермер хъызметшаплэ зэхицгэ-гъягь, илофхэри дэгэйоу клэкын-щтыгъэх. Непэ ащ ипсауныгъэ тээкly егъэгумэкьышь, чыгулэжжынным ильэс заулэ хъугъэу фэгъэзагъэхэр Айтэчрэ Адамэрэ. Ахэм ялэпынэгъух яклалхэу Бисльянрэ Амиррэ. Ялэжжыгъэ хъасэхэри къабзэх, агъэбэгъуагъэх.

Сарэ анаху үкүйзэрэштыхуу нэү щытыр цыиф хъалэлэу, гүккэгүшхо хэлъэу, зыхэхьзэгээ лаакъом фэшыпкъеу зэрэштыр ары. Аш фэшыхъат 1963-рэ ильэсэм унагъом къызехъэм, Муратэ ышыгхууц зэрэфгүмэкыгъэр, фэльэкыщым-кээ зэрадэлжъягъэр, непи агу зэрэхимыгъакырар.

Зэрэхимын бэктырэр.
Мураты тыфэлэлдо ипсауны-
гээкээ зыгъегумэгүйэрээр зэкээ
Алахымын щигъэгтупшэныш, ш-
бэгъашаа хүнэу, жынышхээ ма-
фэ къекүнэу, иунагь нэхъо-
ир, зэгургуунонгъэр ильныхэу,
ильфыгъэхэм, ахэм къаптыгэ-
жыгъяа хам, яхъяар, ягушуугаа
алгишнынэу.

Автономием республикэм тыкъыфища гъ

**Ильэс 95-кі узэкіләбэжъим, 1922-рэ
ильэсүм бэдзэогъум и 27-м Адыгэ
автоном хэкур щылэхъягъэ. Адыгэ лъэп-
кыимкіл ар мэхъанэшхо зиэхъягъэ-шап-
гъэу щытыгъ.**

Граждан заом ыуж лъэпкъ
къэралыгъо гъэпсынүм Адыгэ-
им зыщифежъягъэхэр ыкы-
тогу гъэнэфагъэ къыкыгъ. Апэ
быслымэнхэм яоф фэгъэ-
загъэу Кубано-Черноморскэ
ревкомым секции щызехашэ,
ащ Мишуриевыр пащэ фашы.
Етланэ 1920-рэ ильэсүм иши-

зыу зэфэс унашю щашыгъ
адыгэ народым иштоигъони-
гъэ къыдалытээ, псынкэу
къушхъячэксхэу Кубань ыкы-
хи Шуціэ лушом ашыпсэу-
хэрэм автоном хэку афыз-
хащэнэу. Ащ өхыллаагъэу туп-
чэм лъэу тхыль фагъэхъы-
нэу зэфэсүм унашю ешы.

**1991-рэ ильэсүм итыгъэгъазэ Адыгэ Республика
и Апшъэрэ Совет ихэдзынхэр куагъэх. Ащ Адыгэ-
им ипарламентэу депутат 44-рэ зыхъягъэр ща-
гъэпсыгъ. Апэрэ Президентэу Джарымэ Аслын
хадзыгъ.**

шхъэу мазэ Горскэ (Къушхъя-
чэс) секции зэхашэ. 1921-рэ
ильэсүм имэкьюогъу мазэ ащ
исполком хадзы.

Исполкомыр гъэптигъэйнүм-
кіе, Адыгэим Совет хабзэр
зыщицунымкіе яофынко ышыгъ
революционерэу, большевикэу
Хъахъуретэ Шыхъанчэрые. Ар
1921-рэ ильэсүм Къушхъячэс
исполкомым тхъаматэ фэхъу,
етланэ хэку исполкомым итхъа-
матэу ыкыи партием ихэхү
комитет исекретарэу хадзы.

Исполкомым яоф лъэшэу
къыгъяхъягъэштыгъ адыгэ куа-
джэхэр отдел зэфэшхъяфхэм
зэрахэтигъэхэм. Ащ фэдэу Ека-
терининскэ отделын къоджэ
31-рэ, Миекъопэ отделын къо-
джэ 13 ыкыи Тюпсэ округын
9 ахахъяштыгъ. Къуаджэхэм
унашю афэзышын фитигъэр
Къушхъячэс исполкомыр арь-
гъэ. Ау отделхэми, анахъэу
Миекъопэ отделын чилэхэм
яофхэр зэригъяфштыгъ.

Нэужумын адыгэхэм шхъяфхэм
автоном хэку ялэнэр игьюу
щаштагъ Къушхъячэс испол-
комым и Пленумэу 1921-рэ
ильэсүм тыгъэгъазэм и 6-м
щылэхъягъэм. А мазэм и 7-м къы-
щегъэхъягъэу и 12-м нэс къу-
шхъячэсхэм яя III-рэ зичэ-

нэу хуугъэп. Къоджэ 52-у нэ-
бгырэ мини 104-рэ зыдэсүм
щылэхъягъэ автоном хэку хэхъя-
гъэр 45-рэ нылэп. Ахэм нэ-
бгырэ мин 68-рэ ашыпсэу-
щтыгъ. Апэ Адыгэ (Черкес)
автоном хэкоу щытыгъэр 1922-
рэ ильэсүм шэкъогъу мазэм
гүшүэу «черкесыр» хэмийтэу
атхы хуугъэ.

Хэкум итугчэ Краснодар зэ-
рэшчэйм къынгыло гъэнэфагъэ-
хэр къылыхъяштыгъэх. Ащ къы-
хэкъэу 1936-рэ ильэсүм мэлъ-
льфэгъум и 10-м ВЦИК-м и
Президиум унашю ешы Миекъ-
куапэ хэкум иадминистратив-
нэ гупчэ хуунэу. Ащ тетэу
Адыгэим ичыгхэу Джэдже ыкы-
Хансэ къоджэ советхэр зыдэт-
хэр къыфэгъэзагъэх мэхъу.
1936-рэ ильэсүм хэкум рай-
они 6, къоджэ совет 54-рэ ыкы-
зы къэлэ совет хахъяштыгъ.

Автоном хэкур экономикэм
ылъэникъокиэ регион лъэшым
хэтийнүм мэхъанэшхо ил. Адыгэ
автоном хэкур 1924-рэ ильэ-
сүм нэс занкэу РСФСР-м
епхыгъэр, ащ хахъяштыгъ. Етланэ
1924-м къыщегъэхъягъэу
1934-м нэс Темир-Кавказ кра-
им хэхъягъ. А лъэхъаным ащ
хэтийгъэх Ростов хэкур, Красно-
дар ыкыи Ставрополь крайхэр.

**Автоном хэкур ары лъэпкъыр къызэтэзывыга-
нагъэр, хэхъоныгъэ езыгъэшыгъэр, ыпекъэ лъызыгъэ-
клотагъэр.**

1981-рэ ильэсүм РСФСР-м
и Унашьюу Адыгэ автоном
хэкум өхыллаагъэу къыдэкын-
гъэм лъэпкъхэмкіе къэралы-
го политикэм фэгъэхъыгъэу

цифхэм арашэнэу автомобили
120-рэ телевизор 240-рэ кра-
им къыфитуущыгъэр, ау ащ
щылэхъягъэ зы машини, зы телеви-
зори хэкум къэсигъэп. Лъэпкъ
культурэмкі, искуствэмкі,
гъэсэнгъэмкі, ныдэлъфы-
бзэм изэгъэшэнкі, шэн-ха-
бзэхэр къызэтэнэнхэмкі хэ-
кур краим зэрэхэтэм иягъэ
къаклоштыгъ.

Адыгэим полиграфическэ бал-
зэ зэтэгъэпхыагъэ илагъ. Ащ
Темир Кавказыр зекэри епхы-
гъэр. Ау Адыгэ тхыль тедзап-
лэу Краснодар епхыгъэм тэ-
титипографие къыдигъэкын
ылъэкъытгын ызышан нылэп
къыхиутынэу пшырлыгъ къифи-
штыгъэр. Ащ къыхэкъэу

икыгъэ лэшэгъум ия 60 —
90-рэ ильэсхэм Адыгэим къы-
щидэкъыре тхылхэм япчагъэ
фэдицкэ нахь макэ хуугъэ.

Телевидениер адыгабзэкіэ
къэгүшылэштыгъэр, а уахътэм
Ермэлхьабли Шъачи ащ фэдэ
амал ялагъ. Къелцыкъ журнアル-
хэр щылэхъягъэр, адыгабзэм
изэгъэшэн Испэдэлэл ашыгъагъ.
А уахътэм Темир Кавказыр
ис лъэпкъхэм ялэпкъ-чыпэлэ
статус къаэтызэ, автоном рес-
публике хуугъагъэр. Ащ Адыгэ-
им къышхъяфкъу.

Автоном хэкугъэхэу Къэбэр-
тае-Бэлькъары, Темир Осе-
тием, Чечэн-Ингушетием ав-
тоном республикэ статус ялэ-
зэхъум, экономикэм, культу-
рэм алъэнкъокэ хэхъоныгъэ-
шко ашыгъ. Ахэр нахь шхъа-
фитыгъэр, правовой зэфы-
щытыкъэхэмкіэ къэхъумагъэ-
хэу щылэхъягъэр адэв автоном
хэкугъэ — Адыгэимрэ Къэ-
рэшэе-Щэрджэсирэ зылэтигъэмэ.

Ыпшъэкъэ зыцэ къесэгъэ
субъектхэр зэкэри яобщест-
веннэ-экономическэ хэхъоны-
гъэхэм зэфэдагъэр. Адыгэ на-
родыр зэрэмакъэр ары адрэ-
хэм зэряткъытгъэр. Ау ар-
хэм зилэжагъэр, Кавказ заом
къыхыгъэ тхъамыкъагъом ар-
епхыгъагъ.

Лъэпкъыбэ зыцэпсэурэ къэ-
ралыгъом исубъектхэм хэхъо-
нагъэу ашыгъэхэм адаклоу
ахэм япхыгъэ политикэмкіэ
хэукъоныгъэхэри, ыфыгъохэри

**1922-рэ ильэсүм ВЦИК-м и Президиум и Унашью-
къэхъушихъяфкъыгъэу Адыгэ автоном хэку щылэхъ-
мэхъу.**

кум къинагъэр сомэ мин 400
зыуасэр ары. Ащ фэдагъ лы-
комбинатри, 1эшү-1шүхэр къэ-
зышырэ фабрикэри, Кошхъа-
блэ дэт мыжъогъэушкъой за-
водри. Инэм дэт керамзитыш
заводын 1989-рэ ильэсүм чыр-
быц миллион 11,8-у ыкыи ке-
рамзит кубометрэ мини 177-у
къышыгъэм ипроцент 99-р
Адыгэим ращыгъ.

А зэпстэумэ къахъэкъэу Адыгэ-
им щыпсэухэрэм ащэфын
альэкъытгыр агъотыштыгъэр.
Цыфмэ къагъахъэрэм ипро-
цент 23 — 27-рэ ары ащэн
альэкъытгыгъэр. Хэкум къы-
щашырэ продукцием ипроцент
16-рэ ары нылэп къинэштыгъэр.
1990-рэ ильэсүм Адыгэим

щылэхъягъэр. Лъэпкъ-чыпэлэ авто-
номиехэм лъэпкъым хэхъоны-
гъэ ёшынымкіэ яягъэ къаклоу
хуугъэ. Ащ къыхэкъэу Урысы-
ем ипащэхэм унашю ашыгъ
автоном хэкухэм ыкыи округ-
хэм зыкъызэрамыгъэштыгъэ-
пкъэжыгъэм къыхэкъэу лъэпкъ-
хэм ехъхэм РСФСР-м хэхъэ-
ре республикэхэр зэхашэнхэ
фитхэу. Ащ тетэу Урысыем
и Апшъэрэ Совет лъэпкъэм
фитыныгъэ къаритыгъ ехъхэм
къэралыгъо гъэпсыкъэр къыха-
хынэу.

1991-рэ ильэсүм итыгъэ-
гъазэ Адыгэ Республика и
Апшъэрэ Совет ихэдзынхэр
куагъэх. Ащ Адыгэим ипар-
ламентэу депутат 44-рэ зы-
хъягъэр ща-гъэпсыгъ. Апэрэ
Президентэу Джарымэ Аслын
хадзыгъ. А лъэхъаным рес-
публикэм ибыракъ, игимн ыкыи
игерб зэрштагъэр мэхъанэ-
шко зиэхъягъэр ща-гъэпсыгъ.
Ащ къыщегъэжъягъэр

Правительствэм и Унэ адыгэ
быракъыр щэбайатэ, пчдэйж
къэс республикэм игимнкіэ ра-
диом икъетынхэр регъажъэх.
Непэ республикэ тиэ зэрэ-
хуугъэр, ащ тыхыгъэштыгъэр
автоном хэку ильэс 95-кіэ
уэзкъэлэбэжымэ зэхашгъягъэр
ары. Автоном хэкур ары лъэпкъ-
хэр къызэтэзывыгъэнагъэр,
хэхъоныгъэ езыгъэшыгъэр,
ыпекъэ лъызыгъэ-
клотагъэр.

Непэ Адыгэим Кавказымкіэ
мамырныгъэм игупчэ альйтэ.
Лъэпкъыбэхэр зэгурьохэу ти-
республике щызэдэлажъэх,
щызэдэпсэух. Ахэм зекэми
къежыапэ афэхъуягъэр автоном
хэкур ары.

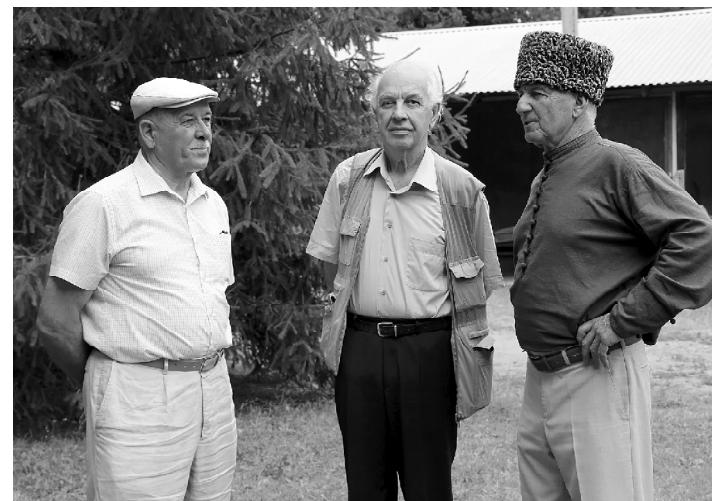
**МЭКҮЛЭ ДЖЭБРАИЛ.
Тарихъ шэныгъэхэмкіэ
доктор.**

ЛъЭПКЬ ШЭЖЬЫМРЭ ЩЫГЭНГЪЭМРЭ

Псэ зыптыым шүшлэгъэр ельэгъу

Тарихым ихьугъэ-шагъэхэр зэгъэштэгъоштухээ. Арэу щитми, общественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» икъутамэу Хъакъунае (Гавердовскэм) щызэхашжыгъэр къашакло зыфхъугъэ тофыгъом имэханэ къитточыкы тишточыгъу. Ихъыб къэралыгъохэм къарыкыжыгъэ тильэпкээгъухэр, республикэм щыщхэр, хъакъэхэр зэлукъэгъум хэлжьагъэх.

Егъэжъэгъур

Нэгъуцу Аслъан пэщэнгъээ зыдзыэрихъэрэ тофшаплэу «Нанэм» нэрыльээту іепыгъухэр шагъэпсыгъэх. Археологэу, Адыгэ Республикаем культурамын къаатыкъэ изаслуженэ тофшаплэу Тэу Аслъан къизэуихыгъэ къэгъэлэгъонир шэжъым, адыгэ шхынгъохэм, фешъяфахэм афэгъэхыгъ. Сурэтхэм узыгъаплац, шэн-хабзэхэм къапкырыкъых. Хъакъунае и Адыгэ Хасэ итхаматэу Абрэдж Нурдин ипэублэ гүшүйэ къышыгъицэгъ лъэпк зэхахъэр алерээр зэрэзэхашэр. Адыгабзэм, тарихым, тишэн-хабзэхэм язэгъэштэн зэрэлтийштхэм дакоу, гъот мацэ зилэхэм, гумэкыгъю къизэклигъехэм, нэмийхэм іепыгъэху афэхъущых.

Къуаджэм щыгсэурэ адыгэхэм япчагъэ аухыре ильэс-

хэм хэпшыкъеу хэхъуагъ, мини 3-м нэсыгъ. Унакъэхэр щашых, нэуасэ щызэфхъух. Гъунэгъушум ифэмэ-бжымэ къызэрэптихъэрэр къыдалтытээ, щызкэ дахэм игъогу зэдтихъях.

Адыгэ быракъыр щааты

Шэнышу зэрэхъугъэу, мэфэк, лъэпк зэхахъехэу «Нанэм» щыкъохэрэм цыфыбэ ахэлажъэ, зэукигъухэм адыгэ быракъыр ащааты. Композитор, артист цэрыгоу Андзэрэкъо Чеслав ыусыгъэ ордэу адыгэ быракъым фэгъэхыгъэр зэхахъэр зезышэу, журналистэу Биданыкъо Замире къызыхедэм, Ігу фитеуагъэх, дежьуугъэх.

Жъоғо 12-р къызыхэлдыкырэ буракъ уцышьор Хъакъэцыкъу Джамбот, Абрэдж Нурдин, Къудаикъо Симэ, Ахътэо Сарэ, Къыкъ Адамэ, Блэгъожь Арсен аётызэ, тофшэнным иветранхэм язакъоп, ныбжыкъэхэр, анахъеу къелэцыкъухэр, зэрэгушхохэрэр тъэгъугъэ. Мамыр посүкъир нахь дахэ хъуным, тиреспубликэ гулсэ икъэралыгъо гъэпсыкъе, зэкошонгъэр пытэнхэм, адыгэ лъэпкыр зы хъужынным афэбайбэтэрэ быракъым ошьогу къаргъом зыфишэгъ.

Мыщ фэдэ зэхахъэм ухэлэжъенир гушоғо къодыеп, насыпигъэу зыфэслэгъужы, — къытиуагъ Сирием къикъыжыгъэ Цэй Нэшшат. — Мэфэкъышо тфызэхшагъ...

Цэй Нэшшат ынэгү сзыкъаплэем, Сирием щыкъорэ зео-

банэхэм зэрэгэгумэкъирэ къыхэшыгъ.

Зэхэшаклохэр

Нэгъуцу Аслъан, Абрэдж Нурдин, Емыж Аслъан, Къыкъ Адам, Осмэн Аслъан, Къудаикъо Мурат, Шынхэо Адам, Бэгъ Аслъан, Шыаукъо Аскэрбай, Пэрэнкъо Казбек, Натхъо Ибрахым, Хъаудэкъо Азэммат, Тэу Аслъан, Ахътэо Амбай, Уджыху Хъазрэт, Къумыкъу Алый апэрэ мафэхэм къащыублагъэу зэхэшэн тофхъохэм апылтыгъэх.

Мылъкукъе іепыгъэту къафэхъугъэхэм къаагъэшыгъэхэр: Пыщыж Шамсудин, Сапый Юныс, Абрэдж Аскэр, Щэмэджыкъо Азэммат, Шыхэлэхэ Рэшыд, Былымыхъэ Рэшыд, Осмэн Аслъан. Ахэр Мыекъуапэ дэсих, къуаджэм

къыщырахыжьагъэ лъэпкъ тофыгъохэм япчэцкээн ялахышу хальханыр япшээрлыгъу зыфалытэжьыгъ.

Анахъеу тшоғьаштэгъононгъэр зэхахъэм чанэу хэлажэ зышигъохэм япчагъэ зэрэхахъоцтагъэр ары. Къудаикъо Алый, Бэгъ Аслъан, Биданыкъо Казбек, Хъутыжъ Мурат, Хъатикъое Адам, Нэгъой Яшар, Лафышъ Арсен, Еутых Владимир, Сетэ Бисльян, Талъэкъо Рэмэзан, Ниниху Заурбай, Шыаукъо Нурбай, нэмийхэм зэрэхагъеунэфыкъыгъеу, узэкъотмэ, ульэш.

Зэххэхъаплэхэр, пщерхъаплэхэр зэтэргацэпсихъагъэх. Пчегур гүлэтып, лъэгъупхухъэу зэуухыгъ. Сценэм ыкыб адигэ быракъышхор щэбыйбатэ. Лъэпкъ гупшисэм диштэу зэкіери зэрагъефагъэш, цыфхэм ягушошху.

Къуаджэм итарихъ

Археологэу Тэу Аслъан зэхахъэм къышиуагъэр тарихъ къэбар къодыеп. Уильэпкъ уфэгумэкъын, унашьюу ипхухъэрэр бгэцэкээн зэрэфаем къапкырыкъыгъ. Кавказ заом ыпэкъе Мыекъуапэ къыпэгъунэгъоу адигэ къоджэ 30-м нахьыбэ щысыгъ. Гаччыхъэм идээхэм лъэпсэич заом къагъэстэзэ, зы къуадж нэмийхэм шъолтырим къырагъэнэжьыгъэп. Псэуплакъэхэм афаусыгъэ цэхэр нахьыпекъе мы чыпэлэм щыгсэущтыгъэхэм атекых.

А. Тэум тарихъ тхыльхэр, географие картэхэр іебүйтэпэ ышыхээ, Хъакъунаи зыцээ чылагъор чыпэлэм зэрэцьпсэущтыгъэр къихигъещыгъ.

Ыцэ фаусыжыщта?

Ар упчэ къызэркъоп. Хэбэ шапхъэхэм адиштэу Гавердовскэм Хъакъунаи фаусыжын фэш тофыгъо мацкэл гъэцэкэгъэн фаер. Сыдэу хъугъеми, къуаджэм итарихъ зэрэгшашэ ашлонгъу, гүшүэ тедзэкъе ячылэ Хъакъунаи раоштэу нэбгырабэмэ хагъеунэфыкъыгъ.

(Икэух я 8-рэ н. ит).

ПСЭ ЗЫПЫТЫМ ШУШЛАГЪЭР ЕЛЬЭГЬУ

(Икэух).

ЗЭДЭГУШЫЛГҮХЭМ УАГЬЭГҮҮАЗЭ

Стлашь Юр, Мамый Русльян, Пэрэныкъю Чатиб, Шхъаплъээкъю Гүччыпс, Шхъаплъээкъю Къесэй, Пэрэныкъю Казбек, нэмийкхэу гушылгүүтын фэшхэхэм зэхахьем мэхъанэу ратыгъэр нэущрэ мафэм тельтигээ.

— Адыгабзээк щэгүшүүлэх, адигэ юфыгъохэр къаётых, мамыр псэуклэр зэкэми ашын эртэй, — къеуат Мамый Русльян. — Нахыбэрэ узэхэхъян фае.

— Шуупль тисабийхэр зэрэгшүхэрээм, — elo шлэнгъэлжээхэу Унэрэкъю Рае. — Типхъорэлф цыклюхэр тигусэх. Непэ сабийхэм альгүурээр гумшүкээ къинэжьышт.

Сурэтыш-модельерэу Стлашь Юрэ хигьеунэфыкыгъэр къэлэццыклюхэм адигэ шуашэр зэрэшгыыр ары. Лъэпкыым ишшуаш зэпхэе зыхыкээ, гум ихын къирэм уасэ фэошы.

Сирием къикыжыгъэ къэлэцджаклюхэм культурэм щизээльшээхэу Гүукээ Замудин ахэт. Лыбызын зэш-зэшыпхуухэм шынкэлпшынэр «къагэгүшүү». За-

мудин ахэр регъаджэхэш, алъэпльэ, арион фэе гушылгэхэр псын-кэу къегъотых.

АДЫГАБЗЭМ ИЗЭГҮЭШІЭН

Зэлъашлэрэ шлэнгъэлжээу Едидж Батырай адигабзэм изэгъэшіэн фэгъэхыгээ тхылтэй къидигъэхэгээр зэхахьем щитлэгъуг. Интернетим ихытын агъафедээ, аш къелэццыклюхэр еджештих. Сурэтхэмкээ тхылтыр гээлкэрэклагъэ.

— Бээр — псе, — къауатэ Пэрэныкъю Чатибэ, Шхъаплъээкъю Гүччыпсэ. — Къелэццыклюхэм адигабзэр зэрэгэшлэнд фэш хабзэм иккулыкъушлэхэмрэ Адыгэ Хасэмрэ зэгъусэхэу юфым зэрэпилтынхэм Гъ. Шхъаплъээкъю иепллыкэхэр къироллагъэх.

— Шуупль тисабийхэр зэрэгшүхэрээм, — elo шлэнгъэлжээхэу Унэрэкъю Рае. — Типхъорэлф цыклюхэр тигусэх. Непэ сабийхэм альгүурээр гумшүкээ къинэжьышт.

Сирием къикыжыгъэ къэлэцджаклюхэм культурэм щизээльшээхэу Гүукээ Замудин ахэт. Лыбызын зэш-зэшыпхуухэм шынкэлпшынэр «къагэгүшүү». За-

Биданыкъю Нихъад, Сихъю Мунинб, Цэй Нэшлат, Хыдзэл Абдулах хэгээгүү зэфэшхъафхэм къарыкыжыгъэх. Лъэпкыым итарих чыгу къызэрэгэхээжыгъэм фэш къелжохынхэр зыкли агу къихъэрэп. Нэгур Зиуар Иорданием къыщыхууг, Къэбэртэе-Бэльткъярим щэпсэу. Къудажэм изэхахь щильгэгүүгээр дунэе къэбар ышын имурад. Пшээшье ишгүүэх Инессэ (ылъэкъуацэ таңгынчлалыгээ) къызэриуагьз, къэралыгээ пчагъэхэм къарыкыжыгъээ тильэпкъэгъухэр Хыакунае зэрэшгызэлжагъэхэм шуагъэ къытыщт. Зэлъепкъэгъухэм загъэпсэфыгъ, гумихыкырэх къызэфалотаг.

ХАЛАЛЫЖЬОР ЯГУНЭС

Адыгэ халалыжьор Тыркуем, Иорданием, Сирием, Израиль, США-м, фэшхъаф къэралыгъохэу тильэпкъэгъухэр зыщыпсэхэрэм ашашы. Мэшфешу Нэдждэт Тыркуем щильгэгүүгэхэм лүпкэу къатегушыагь.

— Къуаер афимыкъу зыхыкэ, нэмийк шхыныгъохэр халалыжом далхьэх, — къытуагь Н. Мэшфешум.

Пшэрихыаклюхэм уасэ афэзышыре купым хэгэгъэх Цуекъю Нэфсэт, Бырсыр Абдулах, Хыаклэццыкъю Джамбот, Мэшфешу Нэдждэт. Зэкээ пшэрихыаклюхэм «5» афагъэуцугь, гушылгэхэр къафалагъэх.

Зэхэшэн юфыгъохэм ахэлэжэгъээ пшээшье ныбжыкъю Мирзэ Суандэ ынаалэ зытрынризагъэр машлор зышиштыр, тхыацум юф дээзышэштыр, щууаным тутыштыр, нэмийкхэри гъэнэфагъэхэу зэрэшгыгъэхэр, зэгурынонгъэ ин зэрэхэлжээр ары.

Къудаинкъю Сим, Куприна Нэф-

сэт, Осмэн Фатим, Абрэдж Заремэ, Тальэкъю Минсурэ, Ахътэо Нэфсэт, Сетэ Сайдэ, Нэчэс Сарэ, Шэуджэн Марыет, Дзэукъюж Аминэт, Тутарыщ Тэмэрэ, Хыаклэмызэ Заремэ, Ахътэо Сарэ, Абрэдж Саныет, фэшхъафхэм ялэпэлсэнэгъэ, ягуфэбенгъээ зэхахьэр къагъэдэхагь.

Хыаклэмызэ щыпсэухэрэ Хыаклэмызэ Заремэ, Тутарыщ Гощмафэ къалотагь Хыакунае къызэрэшгыхъульхэхэр. Ячылэ къакюхи, пшэрихыаклюхэм ахэтхэу юфхъабзэм яшуагь къышагъэкъуагь.

Къалмык щаир йанэм къытырагъэуцоным фэзэгхэзэвэрэгээ юу Абрэдж Саныет хэушхъафыкыгъэу къышытхъульхэхэр. Лылэпсир фэлэлэсэү Зэгъуцу Аскер ыгъэхэзэвэрэгэ.

КОНЦЕРТЫР

Биданыкъю Замирэ зэришгээ концертным адигэ орэдьбээ къышагъуагь. Цыше Зарет, Хыаткъю Расите мэкье дахэклэ тикомпозиторхэм аусыгъэхэр агъажынчыгъэх. «Ашэмээзэр», «Абрекхэр», «Зэрдахэр», «Ошъадэр», фэшхъафхэри лъэпкъ искусствэм идэхагь къэзгызэлжэгъэхэм ашыщых. Лъэцэркъю Бисльян зэхэшаклюу яагь.

Адыгабзэм, шэн-хабзэхэм язэгъэшэн, нэмийк юфыгъохэу зытегушыагъэхэр щиэнгыгъэм зэрэшгырашыгъэхэр тигъээзт къышытхэтууцых.

Мыекьюапэ инароднэ депутатхэм я Совет итхаматэу Джармэкъю Азмэт, республикэ Адыгэ Хасэм иллыклюхэр, журналистхэр зэхахьем хэлэжкагъэх. Ятлонэрэ зэхахьэр къэкошт ильэсийн ялэшт, зэфэхьысыжхэр ашыщых.

ЕМТЫЛЬ НУРБИЙ.
Сурэтхэр зэхахьем къышыттэхыгъэх.

Зэхэшагъэр
ыкы къыдээз-
гъэкырэр:

Адыгэ Республикэм лъяркъю Иофхэмкээ, Иэхыгъ къэралхэм ашын пшэурэ тильэпкъэгъуухэм адигээзэпхынхээгъэмкээ ыкы къэбар жьугъэм иамалхэмкэ и Комитет Адрессыр: ур. Крестянскэр, 236

Редакциер
зыдэшыэр:
385000,
къ. Мыекьюапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
Редакцием авторхэм
къаихырэр А4-къэ заджхэрэх тхъапхэу
зипчагъэкъю 5-м
емыкхъэрэхэр ары. Сатырхэм азыфагу 1,5-рэ
дэлхэрэ, ширфтыр 12-м
нах цыкунэу щигээ.
Мы шапхъэхэм ади-
мыштэрэх тхыгъэхэр
редакцием
зэкегъэкожых.

Зыщаушхъаты-
гъэр:

Урысы Федерацием
хэутын Иофхэмкээ, телерадиокъэтын-
хэмкээ ыкы зэлъы-
Иэхыгъ амалхэмкээ
и Министерствэ
и Темир-Кавказ
Чыпэл гъэйоры-
шапэл, зэрэушхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщаушхъатыр
ООО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекьюапэ,
ур. Пионерскэр,
268

ЗЭКІМКИ
ПЧАГҮЭР
4348
ИНДЕКСХЭР
52161
52162
ЗАК. 2271

Хэутын узь-
кэлхэнэу щигт уахтэр
Сыхытэр
18.00
Зыщаушхъатыр
уахтэр
Сыхытэр
18.00

Редактор
шхъаэр
Дэрбэ Т. И.

Редактор шхъаэр
игуадзэр
МЭШЛЭКЬЮ С. А.

Пшээдэжкыж
зыхырэ секретарыр
ЖАКІМЫКЬЮ
А. З.

